

Yayın Geliş Tarihi: 06.05.2020

Yayın Onay Tarihi: 25.12.2020

DOI No: 10.35343/kosbed.748283

Emre ÇAKAR •

Geçmiş ve Şimdi, Sürgün ve Ütopya: Oscar Wilde'ın Şiirlerinde Nostalji

Teması

*Past and Present, Exile and Utopia: The Theme of
Nostalgia in Oscar Wilde's Poems*

Özet

Kelime anlamı "eve dönüş acısı" olarak açıklanan nostalji, daha geniş bir çerçevede geçmişe duyulan özlem anlamıyla da kullanılır. Asla geri getirilemeyecek olan geçmiş yaşantı beraberinde keder duygusunu getirir. Geçmiş yaşantıya sapsız kişiler şimdiki zamanda mutlu olamazlar, dolayısıyla yaşantıları sürgüne dönüşür, geçmiş ise ütopyaya. Geçmiş ve şimdiki zaman arasında sıkışık kalan kişiler kimlik bunalımı ve varoluş sancısı gibi sorunlarla baş etmek zorunda kalırlar. Benzer izlekleri, Fransa'da üç yılını sürgünde geçiren Oscar Wilde (1854-1900)'ın şiirlerinde görmek mümkündür. Viktorya döneminin ekonomik ve sosyal sıkıntılarla karşılaştığı bir dönemde Wilde toplumsal ve kültürel yapıyı eleştirmiş, antik Yunan ve Roma uygarlıklarını ise yüceltmiş ve Modernist edebiyata zemin hazırlamıştır. Şairin işaret ettiği ideal dünya aynı zamanda sürgün temasının altını çizer. Bu çalışmada "Verona'da," "Yeni Bir Helen," "Panthea," ve "Eros'un Bahçesi" şiirlerindeki nostalji izleğinin, sürgün ve ütopya temalarıyla nasıl bağlantılı olduğu incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Oscar Wilde, nostalji, sürgün, ütopya.

Jel Kodları: B14, Y30, B3, B31

Abstract

Nostalgia, which means "the pain of return to home", is also used in the sense of longing for the past. Past life, which can never be brought back, brings a sense of grief. People who are stuck in a past life cannot be happy in the present, therefore their lives turn into exile, and the past turns into utopia. People trapped between past and present have to deal with problems such as identity crisis and existential crisis. It is possible to see the traces of similar themes in the poems of Oscar Wilde who lived as an exile in France for three years (1854-1900). When the Victorians faced some economic and social difficulties, Wilde criticized the social and cultural structure and glorified the ancient Greek and Roman civilizations and paved the way for Modernist literature. Wilde's idealised world also underlines the theme of exile. This study will examine how the theme of nostalgia is linked to the themes of exile and utopia in the poems of "In Verona," "A New Helen," "Panthea," and "Garden of Eros."

Keywords: Oscar Wilde, nostalgia, exile, utopia.

Jel Codes: B14, Y30, B3, B31

*Oysa bu sürgün yeri, bu pıtraklı diyar
ne kadar korkulu yankı bulagelmiş gizlerimizde ...*

İ. Özel

Giriş

İngiliz edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Oscar Wilde (1854-1900) oyun yazarlığı ile öne çıkmış olsa da aslında önceliği şiire vermiştir. Edebiyatın pek çok alanında başarılı eserler yazmasına rağmen Wilde kendisini her zaman şair olarak kabul etmiştir. Hatta yayıncısı John Lane'e yazdığı bir mektupta, "The Sphinx" (1894) şiirinin kontratını, "yazar" olarak değil "şair" olarak imzaladığını yazar (1962: 318). *The Sphinx* yayınlandığı sırada aslında Wilde, yaratıcılığı ve kıvrak zekasıyla edebiyat dünyasında kabul görmüştür; bu sırada tek romanı *The Picture of Dorian Gray* (Dorian Gray'ın Portresi) yayımlanmış, *Lady Windermere's Fan* (Lady Windermere'in Yelpazesi) ve *A Woman of No Importance* (Önemsiz Bir Kadın) oyunları sahnelenmiş ve *Salome*'yi yazmıştır. Tüm bunlar yaşanırken, Wilde kendisini "şair" olarak tanımlamıştır.

Özellikle yazdığı tiyatro oyunlarıyla Wilde Viktorya dönemi edebiyatında önemli bir yere sahip olmuş ve Halbhook Jackson'ın deyiimiyle, "hayatının son on yılında hak ettiği yere gelmiştir¹" (1922: 75). Bunda kuşkusuz yazmış olduğu oyunlar büyük pay sahibidir, ancak kariyerine şiirle başlamış olan Wilde şiirden hiç vazgeçmemiştir. Ama her şeyden önemlisi, 1880 yıllarına gelindiğinde, Viktorya şiir geleneğini eleştirerek Modernist şiir için gereken ortamın oluşmasına katkıda bulunmuştur. İyi bir gözlemci olan Wilde öncelikle içine doğmuş olduğu şiir geleneğinin iyi biliyordu. Ifor Evans, *English Poetry in the Later Nineteenth Century* (On dokuzuncu Yüzyılın Sonlarında İngiliz Şiiri) adlı kitabında 1830 yılının İngiliz edebiyatında önemli bir tarih olduğunu ifade eder, çünkü Romantizmin ilk dönem şairleri - William Wordsworth ve Samuel Taylor Coleridge - artık eser vermemekteydiler, aynı zamanda Lord Byron, Percy Bysshe Shelley ve John Keats gibi ikinci dönem şairler de ölmüşlerdi (1966: 4). Dolayısıyla Viktorya şiirinin Romantik şiir geleneği içinde gelişmesi kadar doğal bir durum olamazdı çünkü iki dönem arasındaki zaman çok kısıydı. Viktorya şiiri Alfred Lord Tennyson'ın 1832'de basılan *Poems* (Şiirler) ve Robert Browning'in gene aynı yıl yayınlanan *Pauline* ile başlamıştır. Tennyson 1842 yılında yayınlanan *Poems* (Şiirler) ve *In Memoriam* (Anusına) (1850) ile, Browning ise *Men and Women* (1855) kitapları ile geniş kitlelerce tanınmış ve edebi yetenekleri eleştirmenler tarafından kabul görmüştür. Böylelikle Viktorya şiiri Tennyson ve Browning öncülüğünde gelişmiştir.

Warwick Slinn'e göre Viktorya dönemi şairlerinin devraldığı en önemli miras lirizmdir, ancak bu lirik gelenek "zamandı" olarak tanımlanacaktır (2014: 335). Bu zamandı olma durumu kurulan şiir evreni ile doğrudan ilgilidir, örneğin Tennyson şiirine ait olduğu dönemi kullanmak yerine Orta Çağ dekor olarak kullanmıştır. Bu bağlamda Tennyson'ın balad formunda yazdığı "The Lady of Shallot" şiiri, Kral Arthur efsanesinden bir karakter olan Elaine of Astolat'ın Camelot yakınlarında bir kulede esir

¹ Aksi belirtilmedikçe, metindeki çeviriler yazara aittir

edilmesini anlatır. Meşhur şiir, kurtarılmayı bekleyen Lady of Shallot'ın kapalı tutulduğu kule ve etrafındaki pastoral dünyanın betimlenişiyle başlar, “Uzanır nehrin her iki yanında / Geniş arpa ve çavdar tarlaları / Örtür bozkırın üstünü ve buluşur gökyüzüyle” (Tennyson, 1985: 21). Böylelikle Tennyson, Lady of Shallot'un dünyasını kurarken Orta Çağın pastoral şiir geleneğinden yararlanır. Benzer motif hem Tennyson'da hem de Viktorya dönemi şiirinde tekrar edecektir. Bu motif görüldüğü gibi hem ulaşılmaz bir zamana karşılık gelir, hem de gündelik hayattan uzak bir dünyaya işaret eder. Viktorya döneminin sonuna doğru şiir evreninde hem konu bakımından hem de mekân bakımından ciddi bir değişim görülecektir.

Gündelik hayatın mekân ve karakterleriyle şiirlerde kullanılmasındaki önemli mimarlarından biridir Oscar Wilde. Böylelikle Viktoryen şiiri, artık gündelik hayat imgelerinin yer aldığı farklı bir şiir evrenine evrilir. Özellikle Fransız İzlenimcilik akımı etkisi altında yazdığı “Impression du Matin” (Sabah İzlenimi), “In the Goldroom: A Harmony” (Yaldızlı Odada: Bir Ahenk), “Le Jardin des Tuileries” (Tuileries Bahçesi) gibi şiirleri artık her sınıftan insanlarıyla, canlı sokaklarıyla, park ve bahçeleriyle şehrin adeta bir karakter gibi şiirde yer almaya başladığını göstermesi bakımından önemlidir. Ancak tasvir edilen şehir hayatı, kasvetli bir atmosfer içinde temsil edilmiştir. Öte yandan Wilde'ı ilginç kılan bir diğer nokta ise şiirlerinde sadece şehir hayatına değil aynı zamanda antik Yunan ve Roma uygarlıklarına da yer vermesidir. Özellikle antik Yunan dönemini vurguladığı şiirlerine bakıldığında, antik Yunan kültürünün idealize edilmiş olduğu ve söz konusu dönemin ütopyik referanslarla tasvir edildiği görülmüştür. Wilde'ı evrensel kılan ise şehir hayatı içine sıkışmış ve yaşadıkları hayata yabancılaşmış bireylerin geçmişe duymuş olduğu nostalji duygusunu şiirlerinde işlemiş olmasıdır. Wilde şehirlidir ve şehir hayatının zorluklarını aynı zamanda güzelliklerini yakından tanır. Onun şiiri şimdiki zaman ağırlığı ile geçmişin ütopyasının yarattığı gerilimden beslenir, ancak içine doğduğu Viktorya dönemi şiirinin yaptığı Orta Çağ vurgusunu asla tekrarlamaz. Aksine, tarihsel olarak daha da geriye giderek antik Yunan ve Roma medeniyetlerini yüceltir, huzuru antik dünyanın kültüründe arar.

Şimdiki zamanda mutlu olamama ve mutluluğu geçmiş zamanda arama teması, yüzyıl başları ve sonları gibi geçiş dönemlerinde kendini gösterir çünkü geçiş dönemlerinde yaşanan kaos insanları idealize edilmiş dönemlere özlem duymaya iter. Toplumsal yapıyı derinden sarsan kaotik durum insanları negatif yönde etkileyeceği için, bir grup insan geçmişi, ideal mutluluğu konumlandığı dönemi öne çıkararak yaşadıkları dönemi reddederler. Kendi dönemini reddetme temasının en önemli örneklerini Modernist edebiyatta görmek mümkündür; Stephen Spender nostalji temasını *The Struggle of the Modern* (1963) adlı kitabında Yeats, Eliot, Wyndham Lewis, Pound gibi Modernist edebiyatın kilit isimleri üzerinden açıklar. Spender'a (1963) göre yirminci yüzyılın başında yazarlar arasında “modern hayata karşı aşırı derecede nefret ve aşağılama” hakimdi, çünkü o dönemi “kaotik, çürümüş, çökme noktasında, anarşi yüklü, absürt, değersizliğin çölü” olarak nitelendirmişlerdi (s. 208). Sanayi devriminin getirdiklerine ek olarak İngiltere'nin içine girdiği politik ve ekonomik duraklama, tüm Avrupa'da ektili olan ekonomik buhran ve Birinci Dünya Savaşı gibi kitleleri derinden sarsan etmenler bir araya geldiğinde şimdiki zamanla ciddi bir kopuş yaşanması olağan hale geldi. Dolayısıyla içinde buldukları dönem, özellikle yazarlar için katlanılmaz bir

hal aldı. Bu durumun edebiyattaki yansımaları Spender “nostalji ve nefret [temalarının] modern edebi akımının özellikleri” (s. 210) olarak kabul eder. Modernist edebiyatın nostaljik tavrı, postmodern edebiyatta farklılaşacak, modernizmin başarısız olduğu noktada, yani Modernist biçimin “elitist eğilimlerini” terk edecektir (Clewel, 2013, s. 8).

Viktorya dönemi dikkatle incelendiğinde özellikle sanayi devriminin İngiltere’de yarattığı toplumsal ve kültürel değişimin ne kadar devasa boyutta olduğu anlaşılabilir. Pek çok teknolojik ve bilimsel buluşu tetiklemiş olsa da sanayi devrimi aynı zamanda gündelik yaşam pratiklerini değiştiren olumsuz sonuçlar doğurdu. Örneğin çocuk işçi çalıştırma yaygınlaştı, çalışma saatleri uzadı, alt sınıf ciddi şekilde yoksullaştı ve hayat kadınları sayısı hiç olmadığı kadar arttı. Bu durum edebiyata da yansdı; Spender’a göre Viktorya döneminde görülen nostalji kavramının, “reformist ihtiras” ve “sosyal iyimserlik” ile harmanlanmıştı ancak yirminci yüzyılda görülen “şimdiki zamana duyulan mutlak nefret”e Viktorya döneminde rastlanmaz (s. 211). Belki de modern dönemdeki nostalji kavramının en farklı özelliği, Viktorya dönemi sanatçılarınun bakış açısında saklıydı. Viktorya döneminde nostalji kavramı sanatçılarda “geçmişin güzelliğini şimdiki zamanın gelişimiyle uzlaştırma arzusuna yol açtı” (s. 211). Viktorya dönemi sanatçıları şimdiki zamanın yarattığı düzensizliği, sanayi devriminin olumsuz getirilerini eleştirmekten geri durmadılar ancak onlara göre şimdiki zamanın hala ilerlemeci bir yanı vardı, dolayısıyla şimdiki zaman için asla mutlak bir nefret duygusu oluşmadı. Bu sanatçılar “duygusal ve estetik açıdan, kendi yöntemlerince, çoğu zaman Orta çağcı” olarak hareket ettiler, yani keşif gibi bir yaşantı özentisi ve Gotik mimarinin hâkim olduğu şatolar ve iç mekanlar sanat ve edebiyatın ayrılmaz konuları haline geldi (Spender, s. 211).

Genel olarak bakıldığında, Wilde da bir Viktorya dönemi şairi olarak, tanıklık ettiği kültürel yozlaşmayı eleştirmek ve hatta reddetmek için şiirlerinde kurgusal bir geçmiş yarattı, fakat onu diğer şairlerden ayıran temel bir fark vardı. Wilde şiirlerinde Orta çağ eğiliminde bulunmadı, Wilde’ın tasavvur ettiği ideal yaşam Orta çağdan da geride, antik Yunan uygarlığında saklıydı. Kendi dönemini de tüm kaotik yanıyla olduğu gibi anlatan Wilde, bu açıdan bakıldığında Viktorya döneminden çok modern döneme daha yakın durmaktadır ve kendisinin Modernist edebiyata geçişte yeni bir yol açtığı söylenebilir. Bu bağlamda “At Verona” (Verona’da), “The New Helen” (Yeni Bir Helen), “Panthea,” “The Garden of Eros” (Eros’un Bahçesi) gibi şiirleri öne çıkar. Bu makalenin amacı, Wilde’ın bahsedilen şiirlerindeki nostalji izleğinin, sürgün ve ütopya temalarını beraberinde getirdiğini ortaya çıkarmak ve Wilde’ın şiir evrenindeki işlevlerinin altını çizmektir.

Sürgün: Asla Elde Edilemeyecek Olanın Kıskacında

Yunan yönetmen Theodoros Angelopoulos’un (1935-2012) yönettiği 1995 yapımı *To vlemma tou Odyssea* (Ulis’in Bakışı) adlı filminde yıllardır Amerika’da sürgünde olan Yunan yönetmen A’nın ülkesine geri dönüş hikayesini anlatır. Filmde, yönetmen A (Harvey Keitel), son filminin ilk gösterimi için yıllar sonra ülkesine dönecektir. Yönetmen A, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu döneminde Balkanlar’ı ilk kez filme alan Manakis kardeşlerin kayıp üç bobinini bulmak ister. Tıpkı Odysseus’un İthaka’ya yıllar sonra dönüşü gibi, yönetmenin onca yıl sonra anavatanına dönüşü, belleğindeki geçmiş hatıraların su yüzüne çıkmasını tetikler. Manakis kardeşlerin bobinlerinin peşinde aldığı

yol, yönetmeni savaştan yeni çıkmış Saray Bosna'ya kadar götürecektir. Film, bu süreci, hem yönetmenin kendi iç yolculuğu ile hem de Avrupa'nın içinde bulunduğu siyasi ortamıyla harmanlayarak izleyiciye aktarır. Yıllar sonra bulunduğu arkadaşı Nikos (Giorgos Mihalakopoulos) yönetmene, "Tanrının yarattığı ilk şey yolculuktur, bunu şüphe takip eder ve nostalji" der. Cümlelerin ardından iki eski arkadaş hasretle birbirine sarılır ve kısa süre sonra sahne biter.

Angelopoulos'un, yönetmen A'nın içsel yolculuğu üzerinden anlattığı yurda dönüş hikayesinin bir ayağını nostalji duygusu oluşturur. Yurttan ayrılmak zorunda kalmak, diğer bir deyişle sürgünde olmak sıla hasretini beraberinde getirir. Aslında nostalji kelimesi tam da bunu karşılar; ilk bakışta Türkçede geçmişe duyulan hasret gibi dursa da kelimenin kökeni başka bir anlam taşır. Yunanca gibi görünen, ancak orijinali İsviçre Almancasından gelen nostalji sözcüğü, "nostos" (dönüş) ve "algos" (acı, eziyet) kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelir, nostalji "'geri dönüş acısıdır'; hem insanın uzakta olduğunda çektiği eziyet hem de geri dönmek için katlanılan sıkıntılardır" (Cassin, 2018: 16). İlk olarak 1688 yılında İsviçreli tıp öğrencisi Johannes Hofer tarafından türetilen nostalji kelimesi, savaşmak için İsviçre Alplerinden Avrupa'nın düzlüklerine giden İsviçreli askerlerin içinde bulunduğu hastalığı tanımlamak için kullanılmıştır. Hofer'in çalışmasında hastalığın semptomları şöyle tanımlanmıştır; "sürekli anavatanını düşünme, melankoli, uykusuzluk, iştahsızlık, su içememe, zayıflık, endişe, kalp çarpıntıları, boğuluyormuş hissi, uyuşukluk ve ateş" (McCann, 1941: 165). Yirminci yüzyılın başında nostalji bilimsel bir konu olarak ele alındı; özellikle psikologlar için önemli bir çalışma alanı yarattı.

Yirminci yüzyıla gelindiğinde nostalji ile ilgili çalışmalar farklılaşmıştı. Clay Routledge'a göre psikologlar nostalji kavramını farklı açılardan ele aldı ve farklı sonuçlara vardılar; kimine göre nostalji çocukluktan kopuş, ödipal dönem öncesi anneye tekrar bir araya gelme isteği, sonsuza kadar kaybedilmiş bir geçmişe duyulan özlem, kimine göre bireyselleşme ya da ayrışma duygularının zorlukları ile ilişkili olan rahatsız edici durum ya da kimine göre kişinin kendi fetal dönemine duyduğu bilinçaltındaki arzu olarak irdelendi (2016: 5). McCann, anavatana duyulan hasretin yanı sıra başka bir kişiye de benzer şekilde de hasret duyulabileceğini ortaya koydu (1941: 179). McCann'a göre başka çalışmalarda evde ya da anavatanda yalnız kalan kişilerin de nostalji duygusunu yaşayan kişilerdekine benzer semptomların yaşandığını belirtmiştir. Hatta anne-babaları seyahatte oldukları için evde yalnız kalan çocukların, baş dönmesi ve anoraksa gibi rahatsızlık yaşadıklarını ifade etmiştir (179).

Hissedilen hasret duygusu sadece kişiler ya da anavatan ile sınırlandırılmaz, nostalji nesnelere özellikle de huzurlu geçmiş anılarını hatırlatacak nesne ve eşyaları da kapsar. Roderick Peters ise özlem duygusunun hüznün ile iç içe olduğunu ifade eder, ona göre nostalji "uzak geçmiş ve yitirmiş olma hali" ile doğrudan bağlantılıdır (1985: 136). Bu uzak geçmiş fikri ise kişiden kişiye farklılık gösterebileceği gibi kültürel bir durumu da yansıtabilir. Yitirilmiş olanın asla tekrar geri gelmeyeceği ve tekrardan yaşanamayacağı gerçeği kişiyi kederli bir ruh hali içine sokacaktır. Yitik olma kavramı pek çok farklılığı içinde barındırır; Peters için "eski bir aşk ilişkisi, köpek, çocukluktaki yılbaşı günleri" gibi farklı imgeler, geçmişe duyulan özlemi yansıtır (136). Buradaki temel nokta ise kişinin eskiden yaşadıklarını tekrar yaşayamayacağını bilmenin vermiş olduğu hüznün ve hatta

karamsarlıktır çünkü geçmişteki eski günler mevcut duruma göre mutluluk ve huzur doludur. Peters da aynı noktaya dikkat çeker, “huzur, güzellik, uyum ve içtenliğe” yönelik özlem duyulabilir (136). Özellikle huzur, idealize olmuş geçmiş yaşantı ile doğrudan bağlantılı olmalıdır, böylelikle şimdiki zamanda yaşanan gerginlik ile arasındaki çatışma daha fazla görünür olur. Dolayısıyla nostalji, sıkıntılı şimdinin huzurlu geçmişle olan çelişkisinden doğar diyebiliriz.

1800’lerin sonlarına yaklaşıldığında hem İngiltere’nin hem de pek çok Avrupa ülkesinin ekonomik ve sosyokültürel olarak ciddi bir değişimden geçtikleri görülecektir. Özellikle, üzerinde güneş batmayan imparatorluk olarak anılan Britanya krallığı vatandaşları ekonomik koşulların altında eziliyordu. Aslında Viktorya dönemi İngiltere’sinin hem ekonomik hem de kültürel olarak zirvede olduğu ifade edilse de dikkatlice incelendiğinde İngiltere’nin eskisi kadar güçlü olmadığı ve sanayileşmesini tamamlamalarının ardından hızlı bir ekonomik büyümeye sahip olan Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi iki ülkenin hızına yetişemediği görülür. Stephen Arata ise “İngiliz denizaşırı pazarlarının kaybedilmesi, İngiliz sömürgelerindeki huzursuzluk ve emperyalist ahlaka karşı yükselen tedirginlik” ile birlikte Viktoryen özgüvenin bozulduğunu belirtir (1990: 622).

Wilde için açlık ve yoksulluğun ciddi anlamda hissedildiği Viktorya İngiltere’si iyi bir gelecek temin etmekten uzaktır, dolayısıyla Wilde yüzünü uzak geçmişe, antik Yunan ve Roma medeniyetlerine çevirir. Aslında şairin gösterdiği reaksiyon son derece doğaldır; temel mesele artık Viktorya döneminin son yılları olmasıdır. 1890’a gelindiğinde Kraliçe Viktorya’nın tahtta son on bir yılı kalacak ve İngiliz tarihinde bir dönem sona erecektir. Öte yandan aynı yıllar, yeni bir milenyumun başlangıcı olması sebebiyle insanlar arasında heyecan ve gerginliği aynı anda yaratmıştır. Fransa’da ortaya çıkan bir ifade hızla tüm Avrupa’ya yayılır, “fin de siecle” (yüzyılın sonu). İnsanlar yüzyılın sonunda kötü bir şeyler olacağı endişesi ile kaygılıdır. Jonathan Steinwand ulusların kendi ulusal kimliklerinin inşasında nostaljiden yararlandığını ifade etmiştir (1997: 10). Örneğin bir millete ait mit, ulusal nostaljiyi cezbeder ve ülkenin “kurucu babaları” ya da “altın yılları” ile özdeşleşme imkânı tanır (10). Steinwand okuyucunun dikkatini nostalji ve geçiş dönemi arasındaki ilişkiye çeker; ona göre nostalji geçiş dönemlerinde, kriz ve umutsuzluk zamanlarında çok kullanışlı bir araç haline gelir (10). Tüm bu kaygıların içinde 1890’lar, geçiş dönemi kimliğine bürünmüştür. Bu durum fin de siecle için geçerlidir; tüm bu kaygılar içinde, geçiş dönemi kimliğine bürünen 1890’larda nostalji teması rahatlıkla görülebilir.

Elbette her geçen gün daha da kötüye giden bu durum, yazarlar tarafından kıyasıya eleştirilmiştir, ancak bunu kendine has tekniklerle ve üslupla yapabilen çok az kişi vardır. Wilde bir taraftan alaycı ve romantik olarak bilirse de diğer taraftan eleştirel ve hicivci yönüyle okuyucunun karşısına çıkar. Wilde sosyalizme ve sosyal eşitliğe duyduğu yakınlığı hiçbir zaman saklamamıştır, bunun bir örneği “Sosyalizm ve İnsan Ruhunu” (The Soul of Man Under Socialism) adlı makalesidir. Wilde’a göre sosyalizmin amacı, insanların asla yoksul olmayacakları bir şekilde toplumu yeniden inşa etmektir (1915: 4). Wilde’ın sosyalizme ilgi duyması şaşırtıcı değildir, bu hareketi yaşadığı dönem hakkında duyduğu hoşnutsuzluk ve onun eleştirisi olarak değerlendirebiliriz. “Sosyalizm ve İnsan Ruhunu”nun başında Darwin, Keats, M. Renan, Flaubert gibi kendi alanlarında çok başarılı

olmuş kişileri sıralar ama ardından bu saydığı isimlerin birer istisna olduğunu ifade eder (3). Saydığı isimler azınlıktadır çünkü toplumun büyük kesimi açlık ve sefalet ile yaşamaya çalışmaktadır ve insanlar “korkunç bir fakirlikle, korkunç bir çirkinlik, korkunç açlıkla sarılmış” haldeler (4).

Wilde, geçmiş zaman ile şimdinin çelişmesine “Verona’da” (At Verona) adlı sone biçiminde yazılmış şiirinde yer verir. Şiirde *persona* yani anlatıcı, yaşadığı ortamdaki ve şimdiki zamandan memnun değildir, dolayısıyla okur, bulunduğu ortama yabancılaşmış bir anlatıcı ile karşılaşır. Şiirde Verona’nın güzellikleri, pastoral manzaraları ya da geçmiş günleri anlatılmaz, aksine anlatıcının içinde bulunduğu karamsar ruh halini göstermek amacıyla şehrin kasvetli bir görüntüsü verilir. Bu çerçeveden bakıldığında şiirin giriş satırları, kendi dünyası ile barışık olmayan bir bireyin durumunu anlatır; “Nasıl diktir Kralların evlerinin merdivenleri / Sürgün yorgunu ayaklarımın arşınlaması için” (Wilde, 2009: 30). Görüldüğü üzere “Verona’da” şiirinde Wilde, anlatıcısını sürgünde yorgun düşmüş ve tükenmiş bir karakter olarak çizmiştir.

Daha dikkatli bakıldığında, sürgünde olma ve sürgün olarak yaşama temalarının doğrudan nostalji konusu ile bağlantılı olduğu görülecektir. Kendi zamanına yabancılaşmış bir kişi yaşadığı hayatı sürgün olarak niteleyecektir. Ancak burada Wilde, sürgün konusunu sadece anlatıcı üzerinden değil, *İlahi Komedya*’nın yazarı Dante Alighieri üzerinden anlatır. Floransa doğumlu Dante, yaşadığı yıllardaki siyasi iç çalkantıları sebebiyle sürgüne mahkûm edilir ve bir süre Verona’da yaşar. Bu anlamda şiirin başlığı ve içeriği farklı bir boyut kazanır. Verona’da olan aslında sürgünde olan Dante’dir. Wilde açıkça Dante ile kendi anlatıcısı arasında kurduğu ilişki ile sürgün temasını işler “Verona’da” şiirinde. Sürgün teması elbette sadece mekânsal olarak bir başka ülkeye göç etmeye zorlama olarak açıklanamaz, sürgün kavramı topluma yabancılaşmış birey olarak da okunabilir. Sürgündeki birey, toplumda kabul görmemiş birey anlamına gelir ve bu resim bireyin içinde bulunduğu topluma yabancılaşması ile tamamlanır.

Yaşadığı dönemden duyduğu rahatsızlık, Wilde’ın şiirlerinde tekrar eden bir temadır. Bir diğer şiiri, “Yeni Helen” (The New Helen)’de odak nokta Helen’dir. Antik Yunan mitolojisinde Zeus ve Leda’nın kızı olan Helen, antik Yunan dünyasının en güzel kadınıdır. Sparta kralı Menelaus ile evli olmasına rağmen Truva kralının oğlu Paris tarafından Truva’ya kaçırlır ve ardından Spartalılar ile Truvalılar arasında ünlü Truva savaşı başlar. On yıllık savaşın ardından Melenaus Helen’i alarak Sparta’ya geri döner. Uğruna savaş çıkan kadın olarak tarihe geçen Helen dönemin ünlü aktrislerinden Lillie Langtry sebebiyle Wilde’ın şiirine konu olur. Wilde Langtry için “kendi jenerasyonunun en güzel kadını” sözlerini kullanır (1962: 65).

On satırlık on kıtadan oluşan “Yeni Helen,” “Truva duvarlarından bugüne kadar sen nerelerdedin” dizesi ile başlar (Wilde, 2009: 89). Anlatıcı hemen ardından da Langtry’ye hitaben, “Neden şu sıradan yeryüzünde dolaşırsın” diye sorar ve ekler,

Kesinlikle o sendin, sen ki, bir yıldız gibi,
Gecenin gümüşi sessizliğinde havada asılıydın,
Kadim dünyanın cesareti ve kuvveti mi seni
Yaygaracı kırmızı savaş dalgalarının tuzağına düşürdü! (Wilde, 2009: 89).

Yukarıda alıntılanan satırlarda Wilde, aktris Langtry'e ithafen Helen'in yitik geçmişten şimdiki zamana gelişini sorgular çünkü asıl değerli olan kahramanlık hikayelerini barındıran dönem, Helen'in ait olduğu antik Yunan dönemidir. Wilde, Helen'in döneminden övgüyle bahsederken, aslında içinde bulunduğu zamanı dolaylı olarak yermektedir. Şiirin altıncı kıtasında anlatıcı şunu söyler, "Yazık, sen burada baki kalmayacaksın" (Wilde, 2009: 91). Anlatıcıya göre Helen bu dünyada kalmayacaktır çünkü bu dünya Helen'in kalamayacağı kadar çok kötülükle doludur; anlatıcı Helen'e tekrar seslenir, "Bu yüzden bizim kötü ve kederli topraklarımızdan uçup gideceksin / Senin eski keyif dolu kulene" (91). Güzel Helen'in ülkesi mutluluk veren keyifli bir yer olarak tasvir edilmiştir, bunun karşısında Wilde'ın yaşadığı dünya olumsuz bir resim içinde çizilmiştir, "Fakat bu zehirli bahçede kalmalıyım ben / Kaşlarını acının dikenli taşları ile süslüyorum / Tüm sevgisiz hayatım geçip gidene kadar" (91). Yaşadığı coğrafyayı "zehirli bir bahçe" olarak tanımlarken kendi hayatının da "sevgisiz" olduğunu ekler. Bu satırlar, hayatından ve etrafında olanlardan memnun olmayan anlatıcının itirafları niteliğindedir. Şairin betimlediği bireysel düzeyde sevgisiz bir hayata, toplumsal düzeyde zehirli, diğer bir deyişle zehirlenmiş kötücül bir coğrafya eşlik eder.

Bu noktada nostalji bir savunma mekanizması olarak işlev görecektir; şaire göre şimdiki zamanın gölgesinde üzüntüyle hasret duyulan yer Helen'in Yunanistan'ıdır. Şiirin son bölümünde Wilde doğrudan Helen'e seslenir, "Aşkın zambağı, saf ve kutsal! / Fildişi kulesi! Ateşin kırmızı gülü! / Sen bizim karanlığımızı aydınlatmak için geldin" (Wilde, 2009: 92). Helen saflıkla ve kutsallıkla yüceltilmiş ve adeta bir peygamber gibi betimlenmiştir. Ardından anlatıcı toplumun içinde bulunduğu durumu tarif eder;

Çünkü biz, kaderin geniş ağlarına yakalanmışken
Dünya'nın Arzusunu beklemekten tükenmişken
Amaçsızca kasvet evinde dolaştık,
Amaçsızca etkili bir yatıştırıcı aradık
Boşa harcanmış hayatlar için, kalıcı sefillik için,
Ta ki yeniden yükselen mabedinizi
Ve güzelliğinzin akça ihtişamını görene kadar (Wilde, 2009: 92)

Yukarıdaki alıntılanan satırlarda da görüleceği gibi Wilde "Yeni Helen" şiirinde, yaşadığı dünyayı hiçbir şekilde iyi göstermemiştir. Dünyayı "kasvet evi" olarak betimlemiş ve yaşadıklarından dolayı acı çektiğini açıkça belirtmese de "yatıştırıcı" ya da diğer deyişle ağrı kesici aradığını söyleyerek bu durumda nasıl acı içinde olduğunu da ima etmiştir. Ancak şiirin sonu Helen'in güzelliğini överek olumlu bir fotoğrafa evrilir. Wilde, on dokuzuncu yüzyılın sonunda yaşanan tüm olumsuzlukların karşısına Helen'in güzelliğini ve ihtişamını koyarak sorunlara çözüm üretir: sürgündeki kederli bireyler mutluluğu antik Yunan'da bulabilirler.

Ütopya: İdeal Geçmiş ve Belirsiz Şimdi Arasında

Nostalji duygusuna eşlik eden önemli bir tema da idealize edilmiş geçmiştir. Geçmiş zamanda yaşanan önemli bir an, o dönem hakkındaki iyi şeyleri öne çıkararak kişinin

yaşadıklarını idealize etme imkânı sunar. Kötü anılar silinir geriye güzellikler kalır. Şimdiki zamanın zorluklarıyla baş etme yöntemi olarak geçmişin güzellikleri karşımıza çıkar. Ancak bu idealize etme davranışı bir süre sonra geçmişte yaşananları ütöpik bir seviyeye çıkarabilir. Nandor Fodor'a göre nostaljik dürtü "hatırlaması zor ütöpik fantezilerin büyüünde" bulunur (1950: 25). Dolayısıyla geçmiş yaşantı idealize edilmiştir ve artık ulaşılmaz uzaklıktadır; geçmiş ütopya haline gelmiştir.

Bas Verplanken'a göre bireylerin geçmiş yaşantılarına yaptıkları zihinsel gezintiler, nostaljik duyguları ortaya çıkarır, ancak "mutlu geçmiş"i unutamamak bireylerde bir süre sonra "şimdiki zaman kaygısı"na dönüşebilir (2012: 285-286). Nostaljik hatıralara yapılan zihinsel yolculuklar her seferinde olumsuz sonuçlar doğurmaz, normal seviyelerde yaşandığında bireyler için sağlıklı bir davranışa dönüşür. Sedikides ve diğerleri ise "nostaljinin bir diğer temel işlevini geçmiş ve şimdiki benlikler arasındaki devamlılığı sağlaması" olarak belirlemişlerdir (2008: 306). Clay Routledge ve diğerleri, kişinin hayatını anlamlı olarak algılamasının sağlıklı bir psikolojik işleve işaret ettiğini savunurlar (2011: 638). Bu noktada zaman kavramı hakkında düşünebilme ve geçmiş yaşantıya dair nostaljik hatıralarla meşgul olabilme kapasitesi hayatın anlamlı kılınmasında önemli bir kaynağa dönüşür (638). Belli bir seviye korunduğunda, birey geçmiş ile bağlarını koparmak bir yana daha da güçlendirecek ve hayatına anlam katacağı çünkü geçmişin mutlu anıları kişiyi travmadan uzak tutarak hayatına anlam katmasına yardımcı olacaktır. Zaten Routledge ve diğerleri de makalenin sonunda, "geçmişte yaşama"nın Batı kültüründe akıllıca karşılanmadığını, ancak doğru seviyelerde nostalji duygusu uyarıldığında hayata anlam kattığını savunmuşlardır (650).

"Magdalen Yürüyüşleri" (Magdalen Walks) şiirinde Wilde geçmişte yaşadığı güzel günleri anlatır. Şair 1874 ve 1878 yılları arasında Magdalen Kolejinde öğrenim görmüş ve Yunanca eğitimi almıştır. Hatta okula girmeye hak kazandığında kendisini "dünyadaki en mutlu insan" olarak tanımlamıştır (Harris, 1938: 32). Şiire baktığımızda huzurlu bir Magdalen tasviri ile mutluluk daha ilk satırlarda kendini gösterir, "Gökyüzünde yarışıyor küçük beyaz bulutlar / Ve Mart'ın altın çiçeği ile kaplı tarlalar" (Wilde, 2009: 40). Wilde, daha şiirin ilk iki satırında sükûnet ve huzur resmi çizer, böylece okur Magdalen hakkında pozitif bir bakış edinir. Mavi gökyüzündeki küçük beyaz bulutlar huzurlu bir resmin arka planını oluşturur. Mart ayının sarı çiçeği üçüncü satırda açıklanır, söz konusu "nergis" çiçeğidir, "Ayaklar altında ezilir nergisler" diye seslenir anlatıcı (40). Aslında Wilde, Romantik akım şairi William Wordsworth'ün (1770-1850) "Bir Bulut gibi Yapayalnız Dolaştım" (I Wandered Lonely as a Cloud) adlı şiirine göndermede bulunur. Wordsworth benzer bir giriş yapar şiirine,

Vadilerin ve tepelerin üzerinde süzülen
 Bir bulut gibi yalnız dolaştım
 Bir kalabalık görünce aniden
 Bir güruh, altın Nergislerden
 Gölün kenarında, ağaçların altında
 Esintide çırpınan ve dans eden" (1858: 144)

Yukarıdaki dizelerde görüldüğü gibi Wordsworth şiirini birinci tekil şahıs ile anlatmış ve yalnızlık temasını odak noktasına almıştır. Wordsworth, insanoğlunun yalnızlığını temel alırken aynı zamanda doğanın kişiye verdiği yaşam enerjisinin ve canlılığının altını çizer. Şiirin ilerleyen mısralarında, nergisleri gören şairin nasıl da mutlu olduğundan bahsederek doğa ve sanat arasındaki karşılıklı ilişkiyi vurgular. Magdalen Koleji özetinde doğa, insanlara tüm unsurlarıyla huzur ve mutluluk verir. Örneğin üçüncü dördlükte şair, “Ve tüm orman baharın sesi ve uğultusu ile yaşam hayat dolu” (Wilde, 2009: 40) diyerek doğa ve insan arasındaki bağın ne kadar da kuvvetli olduğunu göstermiştir.

“Magdalen Yürüyüşleri” şiirinde Wilde doğanın güzelliğini ve insanlar üzerinde yarattığı mutluluk hissini vurgular, ancak Wordsworth gibi bireyin toplumdaki yalnızlığını öne çıkarmaz. Wilde, tıpkı Wordsworth gibi şairlik durumu üzerine söz alır. Şiirin sonunda şöyle der, “Bak! Tarlakuşu çayırdaki yuvasından fırlar / örümcek ağlarını ve çiy tanelerini parçalayarak” (Wilde, 2009: 41). Wilde’ın şiirinde tarlakuşu imgesini kullanması tesadüf değildir. James Baker, İngiliz edebiyatında tarlakuşunun temsillerini inceledikten sonra şunu söyler, romantik akıma kadar tarlakuşunun “özel bir anlamı yoktur” ancak Romantizm ile birlikte “şairin kendisi için bir sembol” haline gelmiştir (1950: 71). Ayrıca Baker şunu belirtir, şairin kendini özdeşleştirdiği “tarlakuşunun yaban hayattaki vahşiliği”dir (71). Bu açıdan bakıldığında “Magdalen Yürüyüşleri” şiirindeki tarlakuşu, özgürlüğünü kısıtlayan ağları yok ederek kendini özgür kılan şairi sembolize eder. Dolayısıyla Wilde, Magdalen’deki yuvasından uçarak kendi sanatını icra ederek özgürlüğüne kavuşan tarlakuşu ile özdeşleşir. Ancak burada tekrar altı çizilmesi gereken nokta Wilde’ın Magdalen Koleji’nde öğrenim görmüş olmasıdır. Şiirde verilen mutluluk, aynı zamanda şairin geçmiş yaşantısı ile koşutluk gösterir, diğer bir deyişle, “Magdalen Yürüyüşleri,” Wilde’ın kolejde geçirdiği günleri idealize ederek mutlu bir çerçeve içinde vermesi olarak da okunabilir.

Ütopya teması “Eros’un Bahçesi” (The Garden of Eros) şiirinde takip edilebilir. “Eros’un Bahçesi” şiirinde Wilde, geçmişi idealize eder, ancak bu sefer kendi yaşadığı mekânı kullanmaz, daha eskiye referans verir ve antik Yunan uygarlığını konu edinir. Hayli uzun bir şiir olan “Eros’un Bahçesi” kırk altı bölümden oluşur ve uyak düzeni ABABCC şeklindedir. Şiirin başlangıcında Wilde, Eros’un bahçesinin barındırdığı doğal güzellikleri, çiçekleri, hayvanları ve zamanı betimler. Şair, bahçeyle ilgili detay verdikçe burasının nasıl da cennet gibi bir yer olduğunu söyler ve ekler,

... Bence öyle bir yerdir ki burası

Persephone tarafından gezilmelidir,

Dis’in çiçeksiz tarlalarından sıkıldığında!

Ya da Arkadyalı delikanlılar dans etmelidir! (Wilde, 2009: 109)

Yunan mitolojisinde Zeus ve Demeter’in kızı olan Persephone, yer altı tanrısı Hades tarafından yer altına kaçırılmış ve oranın kraliçesi olmuştur. Yukarıdaki satırlarda da görüleceği gibi Dis, yani Hades’in Roma mitolojisindeki karşılığı, yerin altındaki ölümler diyarına hükmeder, ancak Persephone için iç açıcı bir yer değildir. Dolayısıyla anlatıcı Eros’un bahçesinin, tam da Persephone’nin gelip gezebileceği bir yer olduğunu ifade eder, çünkü o bahçede çok değişik türde çiçekler ve hayvanlar vardır.

Wilde sadece antik dönemin parlak şehirlerini ve onların kültürlerini idealize etmekle kalmaz, Keats ve Shelley gibi içine doğduğu yüzyılın simge isimlerine de yer verir şiirinde ve onları idealleştirir. "Garden of Eros"ta, bahçedeki çiçeklerin yanı sıra mevsimlerin değişimine de tanıklık eden anlatıcı, yaşadığı dönemdeki acı kayıpları hatırlar. "Fakat kal burada! seni en çok seven delikanlı için, / Ki ismi artık sadece bir hatıra / Oyalanman için" (Wilde, 2009: 112). Anlatıcının bahsettiği kişi erken yaşta hayatını kaybeden John Keats'tir. Romantik dönemin önemli bir temsilcisi sayılan Keats yirmi altı yaşında hayatını kaybetmesine rağmen önemli eserler vermiştir. Hemen ardından gelen yirmi ikinci kıtada bir başka Romantik şair olan Percy Bysshe Shelley konu edilir. "Hayır, Keats öldüğünde, Müzler / Ağıtını söylemek için gümüşü bir ses bıraktılar" (112). Shelley buradaki gümüşü sesin sahibidir, ancak o da otuz yaşında, Keats'ten sadece bir yıl sonra hayatını kaybeder. Shelley, teknesiyle denize açılmışken denize düşer ve boğulur.

Bu noktada Keats hakkında bir parantez açmak iyi olacaktır. Wilde için Keats özel bir yere sahiptir; *Şiirler* kitabında "Keats'in Mezarı" (The Grave of Keats) adlı bir şiiri vardır. Şiir, sone formunda yazılmış olup, Keats'in ölümünden duyduğu üzüntüyü anlatır. Şiirin ilk satırında şöyle der, Keats mezarında "Üzüntülerinden ve dünyanın adaletsizliğinden azade / Tanrı'nın mavi gök kubbesi altında yatıyor" (Wilde, 2009: 23). İlerleyen satırlarda Wilde, Keats'i bir şehit olarak tanımlar, "Hayatın ve aşkın tadına varamadan / Şehitlerin en küçüğü burada yatıyor" der (23). Keats'in genç yaşta ölümünden dolayı Wilde onu şehit olarak tanımlar. Bu edebiyat şehidinin "gururlu kalbi" ve en güzel şiirleri okuyan "tatlı dudakları" vardır ve Keats İngiltere'nin "şair-ressamı"dır (23). Bu açıdan bakıldığında, Wilde'a göre Keats İngiliz şiirinin önemli bir figürüdür; Keats için ayrı bir şiir yazmasının yanı sıra, "Eros'un Bahçesi" adlı şiirde Keats'ten bir kez daha bahsederek ona olan saygısını derinleştirmiştir.

Wilde yaşadığı dönemde dikkat çeken yazarları anmaya devam eder "Eros Bahçesi"nde, Algernon Charles Swinburne (1837-1909) bunlardan biridir. Wilde'a göre Keats ve Shelley'nin ölümünden sonra İngiliz şiirindeki en önemli isim Swinburne'dür. Şiirde Swinburne, "sabah yıldızı" olarak geçer (Wilde, 2009: 113). Yirmi altıncı bölümde Wilde Venüs'e seslenir, "Güzellik Ruhu! Hadi biraz daha kal bizimle / Şiirin meşalesi henüz sönmeyi" (113). Şiirin meşalesi hala yanmaktadır, çünkü Swinburne gibi şairler hala eserler vermektedir. Bir diğer önemli isim, Chaucer'ın çocuğu ve Spenser'in mirasçısı olarak tanımlanmış olan William Morris (1834-1896)'tir. Morris hem şair ve roman yazarı hem de tekstil tasarımcısı ve çevirmendir. Buradaki dikkat çekici nokta ise Morris'in devraldığı gelenek sahibi büyük yazarlardır. Birincisi, "İngiliz şiirinin babası" olarak tanımlanan Chaucer ve ikincisi ise İngilizce'nin gelişmesine çok büyük katkısı olan Edmund Spenser'dır. Wilde İngiliz şiirinin önemli iki ismini anarak haklarını teslim etmiş ve ikisini de onurlandırmıştır.

"Eros'un Bahçesi" aldı şiirinde Wilde, Swinburne gibi kendi dönemine yakın zamanda eserler veren şairlerin yanı sıra Chaucer ve Spenser gibi daha önceki yüzyıllarda yaşamış şairlerin isimlerini anarak tarihsellik çerçevesini genişletmiştir. Saydığı isimleri yücelttikten sonra şiirin otuz ikinci bölümünde tekrar Arkadya (Arcady) bölgesine referans vererek tarihsel çerçevesini antik Yunan kültürüne kadar genişletir. Arkadya sıradan bir yer adı değildir; mükemmel olduğu düşünülen bir bölgenin

sembolüdür. Gilbert Highet'e göre Arkadya öylesine "uzak, bilinmeyen ve bozulmamış" bir yerdi ki zamanla "hayali bir kaçış diyarı"na dönüştü (1949: 163). Highet'in cümlesindeki hayali ve kaçış diyarı ifadeleri Arkadya'nın iki temel özelliğini belirtir, birincisi Arkadya kurgusal bir gerçeklik barındırır. İkincisi ise kaçış diyarı olmasıdır, diğer bir deyişle, şairlerin mükemmel olan ile ilgili yaptıkları göndermelerin odak noktasında yer alır. Kendi gerçekliğinden rahatsız olduğu için mükemmel olanın peşinde olan yazarlar için Arkadya'nın temsil ettiği gerçeklik ütopya ile ilişkilendirilebilir. Arkadya'nın ütopyik özelliğini sanat tarihçisi Erwin Panofski de öne çıkarır; ona göre Arkadya "gerçek dışı ve uzak atmosferi" ile "Roma günlük hayatından fazlasıyla uzak" ütopyik bir yer haline gelmiştir (1955: 299-300).

Viktorya döneminin resmî ideolojisini reddeden Wilde, "Eros'un Bahçesi" şiirinde tıpkı antik Yunan şairleri gibi kaçış alanı olarak Arkadya'yı işaret ederek kendi ütopyasının çatısını kurar. Anlatıcı, "Yaşlı / Yarı solmuş sazlar sallanıyor Arkadya'da / Dudakları dokunmuş sazlar daha körpe bir uyum için tekrar kırılır" (Wilde, 2009: 114). Wilde burada Arkadya'da yetişen sazların daha körpe şekilde çıkmaları için kırılması imgesi, sanatsal bir duruma işaret eder. Yaşlı bitkilerin budanması, bitkinin daha körpe olarak yeniden büyümesine olanak verir; benzer şekilde, Arkadya'nın sunduğu kültürel zenginlik, Wilde'nin elinde yeniden hayat bulacaktır. Wilde'nin temsil ettiği İngiliz şairler de aynı şekilde geçmişin birikimini değerlendirerek Chaucer ve Spenser'in yolunda İngiliz şiirini zenginleştirebilirler.

Sanat temasını Wilde bir sonraki bölümde tekrar eder ve bu sefer estetizm üzerine söz alır. İtalyan ressam Sandro Botticelli'nin deniz kabuğundan doğuşunu resmettiği Venüs'e anlatıcı "Güzelliğin ruhu" diye seslenir. Anlatıcının Venüs'ten yardım istemesi rastlantı değildir çünkü artık dünya Arkadya'daki ütopyik günlerinden çok uzaktadır. Pazarlardaki "uçkağıtçı tüccarlar" ve "demir yolları" sevgi dolu adayı kirletmektedir (Wilde, 2009: 114). Üstelik anlatıcı, "Ah! kalabalık fabrikalar sebep oluyor / ruhu katleden kör yılan cehaletine, ey sen, kal bizimle" sözleriyle sanayileşmenin getirdiği olumsuzluğa dikkat çeker (114). Bu noktadaki anlatıcının altını çizdiği manevi ve maddi karşıtlık dikkat çekicidir; bir yanda sanayileşmenin getirdiği olumsuzluklar, diğer yanda insanların üzerinde yarattığı ruhsal bunalım ile karşılaştırılır. Viktorya döneminde yaşanan olumsuzlukları eleştiren Wilde, soruna çözüm olarak "güzelliğin ruhu" diye seslendiği Venüs'ü sunar. Wilde'nin, "Ey sen [Venüs] kal bizimle" ifadesi, şimdiki zamanın yarattığı depresif atmosferden kaçışa karşılık gelir, bu şekilde Venüs'ün varlığı üzerinden antik Yunan kültürü idealize edilmiştir.

Wilde, belirsiz şimdiki zamanın içinde yaşanan olumsuz gelişmelerin karşısına gördüğü az sayıda güzellikleri yerleştirerek dönemin panoramasını çıkarır. Şiirin otuz dördüncü bölümünde yazar ve ressam Dante Gabriel Rossetti'den (1828 - 1882) övgüyle bahseder. Anlatıcı, Rossetti'nin ilk adını İtalyan şair Dante Alighieri'den aldığını, Gabriel adını ise melek Cebrail'den aldığını söyler (Wilde, 2009: 114). Ama asıl önemlisi bu iki ismin "ölümsüz ateşi" Venüs'ün sunağını aydınlatmaktadır (114). Wilde böylelikle Rossetti'nin yapıtlarıyla Dante'nin geleneğini devam ettirdiğini işaret eder. Argümanını bir sonraki bölümde devam ettiren Wilde, Rossetti'nin Venüs'ü çok sevdiğini ifade eder (115). Otuz altıncı bölümde Rossetti'nin farklılığının ve öneminin altını çizen anlatıcı şunu söyler,

... işte böyle bir miras /

Bu kibar ve muhteşem ruhun sahip olduğu,

Kendi döneminin adeta aynası,

Hissederek içinde şefkat, sevgi ve yorgunluğu,

Sadece alelade şeyleri apanarlardan değil,

Ve ruhu büyük sorularla renksiz bırakanlardan değil. (Wilde, 2009: 115)

Yukarıda alıntılanan mısralarda görüldüğü gibi, Wilde Rossetti'den övgüyle bahseder. Wilde'a göre Rossetti kendi dönemini adeta "ayna gibi" başarıyla yansıtarak diğer sıradan yazarlardan ayrılır, çünkü diğerleri basit şeyleri dahi birebir kopyalayan ve insanın temel sorunlarını konu etmeyen sıradan yazarlardır. Oysa bir sonraki bölümde Rossetti gibi yazarların sayısının oldukça az olduğu ifade edilir (115). Rossetti gibi iyi yazarların sayısı çok azdır, üstüne üstlük "tüm romantizm uçup gitmiş"tir (115). Bu satırdaki romantizm sözcüğü ile yapılan işlerdeki ruhun kayb olduğu ifade edilir, çünkü insanlar artık "güneş hakkında kehanette" bulunmaktadır ve "ruhsuz atomların" hareketlerini incelemektedir (115). Dolayısıyla artık çok az kişi insanların temel sorunlarını konu edinen gerçek sanat eseri üretmektedir.

Modern dünyanın, insanın duygusal ihtiyaçlarına yanıt veremediği teması sonraki bölümde tekrar görülebilir. Otuz dokuzuncu bölümde, Wilde "bilimsel çağda" tüm "modern mucizeler" in kapılarını delip geçtiğini, ancak hiçbirinin bir aşğın kırık kalbini onaramadığını söyler (Wilde, 2009: 115). Hatta anlatıcı, modern mucizelerin insanın hayatını daha güzel yapamayacağını ifade eder. Kırkıncı bölümde anlatıcı "... Kil çağı // Korkunç döngüsünde" diyerek yaşadıklarımızın aslında bir geri dönüş olduğunu ve bu bağlamda insanın da yaratılıştaki "kil" yani çamur dönemine geri döndüğünü belirtir (115-6). Dünya "Cahil Titanlar" tarafından kuşatılmıştır, ancak anlatıcı, kırık ikinci bölümde ifade ettiği gibi, ruhunu "yüce bir hedefe" hizmet etmek için beslemiştir (116). Buradaki "yüce bir hedef" göndermesi, genel olarak sanat, özelden ise edebiyat olarak okunabilir çünkü Wilde özellikle romantik ideallerden uzaklaşmış insanların koymak istediği yasalardan ve kurallardan uzak durmak istemektedir. Onun istediği ise insanı anlamak ve varoluş yükünü hafifletmektir.

"Eros'un Bahçesi" şiirinin son iki bölümünde Wilde daha önce "Magdalen Yürüyüşleri" şiirinde kullandığı bir sembolü, tarlakuşunu kullanır. Anlatıcı kırık dördüncü bölümde dinleyiciye "hadi gidelim soluk kalkanına karşı / solgun gökyüzünün" diye seslenerek artık bahçeyi terk edeceklerini haber verir (Wilde, 2009: 116). Anlatıcı bahçede tarlakuşunun yuvasında olduğunu belirtir, ancak son bölümde "Tiz sesli tarlakuşu şimdiden gözden kaybolmuş ... Ah o kuşun uçuşunda bir şey daha var" diyerek aslında tarlakuşunun çoktan bahçeyi terk ettiğini söyler (116). Yukarıdaki satırlarda "Magdalen Yürüyüşleri" şiirini açıklarken de tarlakuşunun şairi temsil ettiğinden bahsetmişti; aynı çerçeveden bakıldığında, Wilde Eros'un bahçesinde şair kalmadığını söylemektedir. O yüzden artık gitme vakti gelmiştir, çünkü çok yakında "korucular" yani bahçenin görevlileri geleceklerdir. Sonuç olarak "görevliler" yani işi sebebiyle orada olması gerekenler geleceklerdir ve diğer idealist şairler gibi Wilde da Eros'un bahçesinden ayrılmak zorundadır.

Sonuç

Nostalji sözcüğü geri dönüş acısı anlamına gelse de aynı zamanda yitik olana duyulan özlem olarak da kullanılır. Geçmiş yaşantının ve yitirilmiş olanın asla geri gelmeyeceği fikrinin yarattığı duygu kişiyi kederli bir hale sokar. Yaşarken hissedilen huzursuzluk, elde edilemeyecek olana duyulan hasret ile geçmiş zamanı ütopyaya, şimdiki zamanı ise sürgün haline dönüştürür. İç içe geçmiş iki ruhsal durumu Wilde'ın şiirinde görmek mümkündür. Bu çalışmada yapılan incelemeler sonucu, Wilde'ın analiz edilen şiirlerine nostalji duygusunun hâkim olduğu rahatlıkla söylenebilir. On dokuzuncu yüzyılın sonunda İngiltere ciddi bir ekonomik zorlukla karşılaşır. Tanık olduğu adaletsizlik, fakirlik, toplumsal baskı, sanatçı ve edebiyatçıların sıradanlaşması gibi sebeplerle Wilde kurumları kıyasıya eleştirmiştir. Wilde dönemin ciddi bir incelemesini "Sosyalizm ve İnsan Ruhu" adlı makalesinde yapar ve yoksulluğa çare olarak sosyalizmi önerir ve aynı makalesinde sosyalizmin olurunu tartışır. İncelenen şiirlerinde ise kendisinden yüzyıllarca ötedeki antik Yunan uygarlığının kültürünü idealize etmiş ve çıkış yolu olarak önermiştir.

Wilde'ın şiirinde görülen nostalji teması iki farklı özelliğe sahiptir. Birincisi, şimdiki zamanın getirmiş olduğu olumsuz şartlardan mutsuz olan bireyin, kendini sürgünde hissetmesidir. Dolayısıyla altın çağa ulaşamayan bir sürgündür birey. Wilde "Verona'da" şiirinde sürgün temasını işler. Şair, sürgün yorgunu ayakları ile merdiven çıkacaktır Dante'nin sürgün edildiği Verona'da. Tıpkı Dante gibi Wilde da sürgünde hisseder kendini, ancak Dante gibi siyasi sebeplerle değil, yaşadığı topluma yabancılaştığı için içsel bir sürgündedir ve Wilde sürgün temasını edebi bir motife dönüştürür. Yaşadığı dünyayı "kasvet evi"ne benzettiği "Yeni Helen" şiirinde ise Wilde mutluluğu Helen'in yaşadığı dönemde arar. Kullandığı imgelerle Viktorya dönemi İngiltere'sini eleştiren Wilde huzursuzluğunun sebebini açıklamaz, ancak çözüm olarak antik Yunan uygarlığını ve Helen'i işaret eder. Bireysel olarak sevgisiz bir karakterden, toplumsal olarak zehirlenmiş bir coğrafyadan söz ederken kurtarıcı olarak Helen'i işaret eder. Helen'in varlığında antik Yunan dünyası asla elde edilemeyecek bir mekâna evrilir.

Bu noktada karşımıza ikinci izlek çıkar, bu ise ideal geçmişe ulaşamayan bireyin belirsiz şimdiki zaman ile uyumsuzluğudur. Temel sebebi geçmişin idealize edilmesi sonucu ütopyaya dönüşmesi ve buna ulaşamayan bireyin şimdiki zamanda huzursuz kalmasıdır. "Magdalen Yürüyüşleri" şiirinde Wilde öğrenim gördüğü Magdalen'deki günlerinin hayat dolu olduğunu belirterek geçmiş günlerinin mükemmelliğini vurgular. Kendini ise bir tarlakuşuna benzetir; tıpkı yuvadan uçan bir kuş gibi Wilde Magdalen'den şair olarak mezun olmuştur. "Eros'un Bahçesinde" ise doğal güzellikleriyle antik Yunan tanrılarına layık olan bahçe imgesini kullanır. Ancak adı geçenler sadece tanrı ve tanrıçalarla sınırlı değildir, pek çok yazar ve şair adı anılır şiir boyunca. Wilde Spenser'dan Chaucer'a, Keats'ten Rossetti'ye kadar önemli isimlere değinir ve şiirin sonunda tarlakuşunun uçtuğunu söyler. Diğer bir deyişle, bahçede artık şair kalmamıştır ve Wilde da o mükemmel bahçede barınamaz.

Oscar Wilde ömrünün son üç yılını Fransa'da zorunlu sürgünde geçirdi. Devlet mekanizmasının baskısı ona kendi ülkesinde yaşama hakkı tanınamıştı ve o da son günlerini başka bir ülkede geçirdi. Oysa İngiltere'de yaşadığı yıllarda da antik Yunan

kültürünü idealize ettiği için, şiirlerinde sürgün ve ütopya temaları nostalji çatısı altında bir araya geldi.

Wilde kendi dönemini eleştirirken ideal geçmişi yakalama çabasına girişmiş ve bunu şiirinde anlatmış, böylelikle hem kendi çağını yakalamış hem de ele aldığı konularla evrenselliğe ulaşmıştır. Nostalji kavramı özelinde bakıldığında Wilde'ın Modernist edebiyat ile kan bağının olduğu söylenebilir çünkü Orta çağı öne çıkaran uzlaşmacı tavrındaki Viktorya şairlerinden çok şimdiki zamanı reddeden T.S. Eliot gibi şairlere daha yakındır. İdeal geçmişle şimdiki zamanın kıskacında kalmış gibi gözüke de Wilde tüm zamanları içine alan bir geniş zamanda geçerli olan temaları anlatmıştır. Literatüre girişi on yedinci yüzyıla tarihlenen nostalji teriminin anlattığı duygular aslında insanlık kadar eskidir, tıpkı Odysseus'un geri dönüş miti gibi. Önceleri sadece eve dönüş acısı olarak değerlendirilen nostalji duygusu sadece eve dönüşü değil dönülemeyecek olanı kapsamıyla anlam evrenini genişletmiştir. Böyle bakıldığında Wilde'ın şairlik serüvenine seçmiş olduğu temalar onu evrensel bir seviyeye taşımış ve tüm zamanları içine alan bir poetik dinamik meydana getirmiştir.

Kaynakça

- Arata, S. (1990). "The Occidental Tourist: "Dracula" and the Anxiety of Reverse Colonization." *Victorian Studies*, 33(4): 621-645.
- Baker, J.V. (1950). "The Lark in English Poetry." *Prairie Schooner*. 24(1): 70-79.
- Cassin, B. (2018). *Nostalji: İnsan Ne Zaman Evindedir? Odysseus, Aeneas, Arendt*. (Çev. Seçil Kıvrak). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Clewell, T. (2013). "Introduction." *Modernism and Nostalgia: Bodies, Locations Aesthetics*. (Tammy Clewell, Ed.). London: Palgrave Macmillan. 1-21.
- Evans, I. (1966). *English Poetry in the Later Nineteenth Century*. London: Methuen.
- Fodor, N. (1950). "Varieties of Nostalgia." *Psychoanalytic Review*, 37: 25-38.
- Harris, F. (1938). *Oscar Wilde*. London: Constable & Co.
- Highet, G. (1949) *The Classical Tradition: Greek and Roman Influences on Western Literature*. Oxford: Clarendon Press.
- Jackson, H. (1922). *The Eighteen Nineties: A Review of Art and Ideas at the Close of the Nineteenth Century*. London: Grant Richards.
- McCann, W. (1941). "Nostalgia: A Review of the Literature." *Psychological Bulletin*, 38: 165-182.
- Panofsky, E. (1955). *Meaning in the Visual Arts: Papers in and on Art History*. Garden City: Doubleday.

- Peters, R. (1985). "Reflections on the Origin and Aim of Nostalgia." *Journal of Analytical Psychology*, 30: 135-148.
- Routledge, C. (2016). *Nostalgia: A Psychological Resource*. New York: Routledge.
- Routledge, C., Arndt, J., Wildschut, T., Sedikides, C., Hart, C. M., Juhl, J., . . . Schlotz, W. (2011). "The Past Makes the Present Meaningful: Nostalgia as Existential Resource." *Journal of Personality and Social Psychology*, 101: 638 – 652.
- Sedikides, C., Wildschut, T., Arndt, J., & Routledge, C. (2008). *Current Directions in Psychological Science*, 17: 304 – 307.
- Slinn, E. W. (2014). "Poetry." *A New Companion to Victorian Literature and Culture*. (Herbert F. Tucker, Ed.). West Sussex: Wiley Blackwell, 333-348.
- Spender, S. (1963). *The Struggle of the Modern*. London: Hamilton.
- Steinwand, J. (1997). "The Future of Nostalgia in Friedrich Schlegel's Gender Theory: Casting German Aesthetics beyond Ancient Greece and Modern Europe." *Narratives of Nostalgia, Gender and Nationalism*, (Jean Pickering and Suzanne Kehde, Ed.) London: Macmillan Press.
- Tennyson, A. L. (1985). *Tennyson: Selected Poetry*. (Jenni Calder, Ed.). London: Penguin Books.
- Verplanken, B. (2012). "When Bittersweet Turns Sour: Adverse Effects of Nostalgia on Habitual Worriers." *European Journal of Social Psychology*. 42: 285 – 289
- Wilde, O. (1915). *The Soul of Man under Socialism*. New York: Max N. Maisel.
- Wilde, O. (1962). *The Letters of Oscar Wilde*. (Rupert Hart-Davis, Ed.). New York: Harcourt, Brace & World.
- Wilde, O. (2009). *Complete Poetry*. (Isobel Murray, Ed.). New York: Oxford UP.
- Wordsworth, W. (1858). *The Poems of William Wordsworth: A New Edition*. London: Edward Moxon.